
50 ÉVE HUNYT EL UNGÁR IMRE ZONGORAMŰVÉSZ-TANÁR

I. ZENESZERZŐI HŰSÉG — ELŐADÓI EGYÉNISÉG FEUER MÁRIA UNGÁR IMRÉNÉL¹

Petri Pick Lajos (1884 – 1963): Ungár Imre (kb. 1950)
(Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria)

„A d'Albert Sauer utáni nemzedéknek kétségkívül Magyarország adta a legnagyobb zongoraművészeket: Dohnányit és Bartókot. Most, amikor már lassanként ez a generáció is átadja helyét a pódiumon a legfiatalabb nemzedéknek, íme ebből a fiatalságból ismét egy magyar művész emelkedik ki legmagasabban: Ungár Imre. Thomán István iskolájából került ki ő is, akárcsak Dohnányi és Bartók. Művészi kialakulása nem lehetett gyors; borzasztó akadályt kellett leküzdenie — gyermekkorában elvesztette szeme világát. A zseni azonban, úgy látszik, győzedelmeskedik minden akadályon. Ma ez a világtalan művész monumentális világítótornya az igazi nagy zongorajátéknak.” Tóth Aladár 1935-ben írt jellemzéséhez nincs mit hozzátenni, legfeljebb néhány lexikonadatot: azóta Kossuth-díjas, érdemes művész lett, a Zeneművészeti Főiskola tanára.

– Ungár Imre – úgy érzem – olyan kerek, zárt rendszert alakított ki művészi világában, amilyen keveseknek sikerül. Engedje meg, hogy erről kérdezzem...

– A művész feladatát általánosságban kétféle dogma szerint szokták meghatározni. Légy hűséges a szerzőhöz! így szól az egyik; add saját egyéniségedet! így szól a másik. A két egymást kizáró álláspontot helytelennek tartom. Régóta tudjuk, hogy a hűség nem azonos a gépies kottahűséggel, s ha a művész a mű rabszolgája lesz, az ugyanolyan hiba, mint ha saját személyét helyezi előtérbe. Az interpretáló művésznek meg kell keresni a tolmácsolt mű lényegét, s azt saját egyéniségén átszűrve kell közvetítenie. Persze ez rendkívül

¹ Feuer Mária: 88 muzsikus műhelyében. Zeneélet sorozat. (Zeneműkiadó Budapest, 1972)

bonyolult folyamat, s csak úgy sikerülhet, ha – sajátos módon – egyszerre küzd az ember mindkettőért: a végletekig hűséges akarok lenni s mindent meg is teszek ennek érdekében, ám ugyanakkor hű maradok saját érzéseimhez, s várom, hogy megszólaljon bennem a mű. A két akarat feszültségéből születik meg az igazi művészi produkció.

Ungár Imre tanít a Zeneakadémián.
(MTI Fotó/Magyar Fotó, Budapest, 1951. február 1.)

– *Ha a hűség nem azonos a gépies kottaolvasással, akkor hogyan keresi meg az előadó a mű lényegét? Milyen segítséget találhat?*

– A zeneszerző korának, életének, eszméinek, egész pályafutásának tanulmányozása, az illető mű zenei, összhangzattani, formai elemzése természetesen szükséges. De ezeken a közismert tényezőkön túl, azt hiszem nagyon komoly segítséget jelent a komponista szöveges műveinek tanulmányozása. Nem is a közvetlen programszerűségekre gondolok elsősorban, hanem arra az útmutatásra, amelyet a szöveg kiválasztása sugall, az a szavakkal kifejezhető gondolatkör, ami a zeneszerzőt izgatja. Szinte minden zeneszerző komponált vokális művet, s gondolja meg, hogy egész attitűdjére mennyire jellemzők ezek a szövegek – függetlenül a minőségüktől. Mozart hangszeres muzsikájában is fenségesen örök színház az élet, a maga derűjével és tragikumával; Beethoven minden kompozíciójából is a Fidelio, vagy az Örömóda küzdő és diadalmaskodó prófétája szól hozzánk. Igaz, hogy az Appassionata hősi küzdelmétől nagy utat tett meg Beethoven az utolsó opusok megtisztult diadaláig, de profétikus hangja nem változott, csak még emberibb lett: most már bukások és vereségek után jut el himnikus magasságaiba.

– *Milyen „mankóra” támaszkodhat az előadó Chopinnél, aki egyetlen dalciklus kivételével nem írt vokális zenét?*

–Nála valóban nincs szöveges segítség. De nem is szükséges, hiszen az életmű önmagáért beszél. Olyan vándormuzsikus volt ő, aki bárhol járt, mintegy hóna alá csapta zongoráját és egy Tinódi módjára zengte népe balladáit, táncait, álmait és bánatát.

A Budapesti Liszt Ferenc Nemzetközi Zongoraverseny szünetében:

Ungár Imre zongoraművész, a Zeneművészeti Főiskola tanára, zsűritag, Fasang Árpád karnagy, zenetanár, a Népművelési Minisztérium zenei főosztályának vezetője, Kadosa Pál zeneszerző és zongoratanár, a zsűri elnöke és Fischer Annie zongoraművész.

(MTI Fotó: Bartal Ferenc, Budapest, 1956. szeptember 11.)

– *Véleménye szerint a szöveg minden körülmények között eligazít? Bach vokális zenéje például egyházi célt szolgál...*

– Látja, ez sem véletlen. Mert Bach nem csak állásai miatt komponált sok egyházzent, hiszen akkor is örök problémák felé fordult, amikor hangszeres muzsikát írt. Valamennyi fűgájában ugyanazt a végső értelmet kutató embert fedezhetjük fel, mint a h-moll mise komponistájában. Öt nem érdekelték felszínes kérdések, könnyű megoldások. S ez nem vallás, vagy hit kérdése. Ez azoknak a hite, akik valami magasabb eszme nevében, jobb ügy érdekében munkálkodnak. Minden igaz ember, minden igazi művészet közös célja ez. S éppen ezért tiltakozom görcsösen azok ellen, akik Bachot „népszerűen” akarják „korszerűsíteni”, és valamely könnyű cél érdekében éppen etikus komolyságától fosztják meg.

– *Az imént azt mondta, hogy az előadóművésznek nemcsak hűségre kell törekednie, hanem arra is, hogy saját egyéniségét is feltárja. De ezt a „saját” egyéniséget vajon nem befolyásolja-e a korszellem? Nem változtat-e például az előadáson a meggyorsult élettempó?*

– Mindez nem tempó kérdése. Egyéni érzelmeimen semmit sem változtat, hogy postakocsin, avagy repülőgépen közlekedünk, ahogy érverésünk vagy lélegzésünk sem lett gyorsabb az elmúlt évtizedek alatt. Amit maga korszellemnek mondott. én inkább divatnak nevezném, amely változik és a lényegét nem érinti. A szentimentalizmus korában sem zongorázott mindenki szentimentálisan, s ma sem követi mindenki az úgynevezett objektív előadói irányzatot. (Csak zárójelben teszem hozzá, hogy objektív előadás nem is lehetséges, hiszen az objektivitásra törekvés vagy maga is szubjektív igény, vagy pedig egyáltalán nem művészet.) A mi korunkban azonban attól tartok – csakugyan valami lényeges változás megy végbe. Lehet, hogy nincs igazam, de félek attól a közönytől, pesszimista kiábrándultságtól, felületes könnyedségtől, ami a zenében a zaj, a lárma uralmát jelenti. Talán a mi generációnk bűne ez, s fiaink szemünkre vethetik: a ti etikus tartásotokkal, küzdeni akarásotokkal ugyan mire ment a világ? Tudom, mindezt nem lehet

adminisztratív eszközökkel megszüntetni. De miért kell erősíteni éppen zenében a „nem küzdünk semmiért” magatartást akkor, amikor irodalmunkból, képzőművészetünkől szinte száműztük az olcsó giccset? Valamivel kevesebb beat, valamivel kevesebb táncdalfesztivál talán nem juttatná csődbe gazdaságilag a zenei életet.

Az előadóművész személyiségéről beszéltünk már. De arról nem, pedig nagyon idevágó jelenség, hogy milyen hálásan fogadja a közönség, ha harmonikus egyéniséggel találkozik. S hogy zaklatott korunkban milyen ritka az ilyen harmónia. Rubinstein hangversenye is azért okozott most nagyobb örömet, mint régen, mert akkor megszokottabb jelenség volt a kiegyensúlyozott derű. Az ő ellenpólusa, Richter, a maga végső diszharmóniájával, irtóztató akarásával, harcával és erőfeszítéseivel paradox módon ugyanazt a hatást éri el. Az az etikus tartás sugárzik belőle, ami a legnagyobbakból, és ami a művészet lényege: „küzdeni erőnk szerint a legnemesbékért!”

II.

Ungár Imre

(Budapest, 1909. január 23. – Budapest, 1972. november 22.)

Liszt Ferenc- és Kossuth-díjas zongoraművész, zenepedagógus

Apró gyermek korában, háromévesen, agydaganat következtében elvesztette a látását. Először a Wechseltmann vakok intézetében tanult, majd zongoratanulmányait Rózenfeld Izsónál, azután Thomán Istvánnál végezte a Zeneakadémián. Az 1920-as évek közepétől már koncertezett, Magyarországon is, külföldön is. 1926-ban, a Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi minisztersége idején szervezett I. Országos Tehetségvédelmi Kongresszuson neki ítelték Budapest tehetségvédelmi versenyének első díját. 1932-ben megkapta a Signum Laudis kitüntetést. Ebben az időben nősült meg; felesége Gelléri Ilona volt, fiuk, István, 1945-ben született.

Fontos állomás volt karrierjében az 1932-es Varsói Chopin-verseny, amelyen megosztott első díjat nyert Alekszandr Unyinszkij szovjet zongoraművésszel együtt. A második világháború kitörésekor Hollandiába emigrált, ahonnan csak 1943-ban tudott hazatérni. Zsidó származása miatt bújkált a nyilas időkben és Jármer Lajos zenetanár rejtegette. A hangversenyezést 1945-ben kezdte újra. Koncertjein különösen emlékezetesek voltak Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven, Frédéric Chopin, Franz Schubert, Claude Debussy, Bartók Béla és Kodály Zoltán műveinek interpretációi.

A hanglemezfelvételeket nem szerette, a rádióban viszont gyakran fellépett.

1949-ben a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára lett, és oktató munkáját – vaksága ellenére – haláláig végezte. Több jeles tanítványa is volt, például Baranyay László és Németh Tamás zongoraművészek, Durkó Zsolt zeneszerző. Munkatársa volt Szabolcsi Bencének, Tóth Aladárnak és Gát Józsefnek. Saját vaksága magyarázza, hogy sokat segítette a vakok zenetanulását és a vak zenetanárok alkalmazását is. Erről írást is megjelentetett a *Parlando* folyóiratban, *A vak muzsikusz szerepe társadalmunk zenei nevelésében* címmel (*Parlando* 1960/2. szám. Az írás az összeállítás III. fejezetében megtalálható). 1953-tól haláláig betöltötte a Vakok Szövetségének alelnöki tisztségét. 1970-ben a Magyar Televízió nívódíjas portréfilmét forgatott róla *Művészportré Ungár Imréről* címmel. 1972-ben, rákbetegségben hunyt el.

Emléktáblája egykori lakhelyén (II. ker., Szemlőhegy utca 8.)

Elismerései:

- Signum Laudis (1932)
- A varsói nemzetközi Chopin-verseny megosztott első díja (1932)
- Kossuth-díj (1949)
- Érdemes művész (1956)
- Liszt Ferenc-díj (1962)
- Kiváló művész (1969)

III.

UNGÁR IMRE

A VAK MUZSIKUS SZEREPE TÁRSADALMUNK ZENEI NEVELÉSÉBEN²

Ungár Imre
(hu. wikipedia.org)

A közelmúltban széleskörű értekezlet tárgyalta szaktekintélyek bevonásával a Művelődésügyi Minisztériumban a kérdést: lehet-e, helyes-e vak zenetanárokat képezni és alkalmazni alapfokú zeneoktatásunkban. A kérdés felvetését az indokolta, hogy a szakma véleménye nagyon megosztott ezen a téren és így nehéz volt az egyes vitás esetekben igazságos döntést hozni. Vizsgáljuk meg kissé ezt a problémát.

A vakok kapcsolata a muzsikával régen köztudatban van és nemcsak a legendák, hanem a reális történelmi tények: is bizonyítják. Több száz év előtt csak kevés vak

² Első megjelenés: Parlando 1960/2. szám

ember tanulhatott valamit hozzátartozói anyagi helyzetétől és jóakaratótól függően, írás-olvasás még nem létezett vakok számára. Mégis Don Antonio Cabezon spanyol orgonista és cembalista (1510-1566) vakon született. II. Fülöp csembalistája volt, egy orgona tabulatúrája maradt ránk különböző művekkel és az első ujjrendi feljegyzések tőle származnak.

Amikor a felvilágosodás korában a francia forradalmat megelőző évtizedekben megkezdte működését a világ első vakok intézete Párizsban, az intézet alapítója, Valantin Haüy egy vak leány zongorajátékának hatása által jutott arra a gondolatra, hogy a vak gyermeknek nem alamizsnára, hanem iskolára van szüksége. Az általa alapított intézetben nevelkedett és ott alkotta meg Louis Braille a pontírást, a vakok írás-olvasásának lehetőségét és ezzel egy időben ő fektette le a vakok kottáírásának alapjait is, hiszen ő maga azon kívül, hogy tanára lett ennek az intézetnek, orgonista is volt. Innen indult ki a vakok tanítása mindenfelé szerte a világon, és ahol kezdetét vette a vakok képzése, az alap műveltség és az ismert vakiparokon kívül (kefekötés, kosárfonás) a zene volt a legfontosabb tárgy. A zeneoktatás volt az első intellektuális foglalkozás, melyet mindenütt lehetségesnek, sőt természetesnek ítélték vakok számára. A pontírású kották kiadása teljesen egyenlő fontossággal bír a pontírású tankönyvek és egyéb olvasnivalók kiadásával, azóta is mindenütt a világon. Hatalmas kottatárak létesültek, ahonnan a vak muzsikus szinte minden felmerülő igényét kielégítheti. Csak példaképpen említem, hogy Bartók Mikrokozmoszát a londoni vakok intézete már több mint tíz év előtt kiadta. Ebből is látható, milyen nagy a pontírású kották igénylőinek száma és milyen sokoldalú az érdeklődése. Csaknem minden országban akadtak rendkívüli tehetségű vak muzsikusok is, ezek felsorolására nem is vállalkozhatom. Hazánkban Horváth Attila szerzeményei sikert arattak, és bizonyos népszerűségnek örvendtek a századforduló idején.

Liszt egyik kiváló tanítványa, a magyar zongorapedagógia nagymestere, többek közt Bartók és Dohnányi tanára, Thoman István különös előszeretettel foglalkozott vak növendékekkel. Az ő nevelése eredményeképpen 4-5 vak zongoratanár általános megbecsülést szerzett jó munkájával. Köztük volt az én első zongoratanárom, Rosenfeld Izsó is, akinél a kezdet kezdetétől kilenc évig, az akkori II. akadémiai osztály befejezéséig tanultam, minden más segítség nélkül. Csak azután kerültem magam is Thoman Istvánhoz. Bár Thoman István távozása után az akadémiáról, nem volt ilyen védelmezője a vakoknak, a zongoratanárok képzése nem ütközött továbbra sem nehézségekbe, ameddig a magánvizsga lehetséges volt, és tanárképzőben is lehetett külső tanerőnél folytatni a hangszer tanulását. Az ebben az időben végzett tanárok közül többen működnek ma is szép eredménnyel. Csak példaképpen említem Solt Jánost, aki Kőbányán nyitott magán zeneiskolát, amely nagy közkedveltséget ért el. Később, mint munkaközösségi iskola vezetője folytatta munkáját, majd jelen tanév elején átvette a tanácsai kultúrház zeneiskolája őt teljes státusszal. Munkáját a szakma is mindig elismerte.

A felszabadulás óta a vakok életszínvonala, foglalkoztatottsága, kulturális lehetőségei hatalmas léptekkel haladtak előre hazánkban. Az iparban a vaknorma, a hatórás munkanap, a telefonközpontokban való elhelyezés lehetősége, a Vakok és Csökkentlátók Szövetségének állandóan növekvő állami támogatása, mely lehetővé teszi könyvtáraink könyvvállományának folytonos gyarapítását, folyóiratok kiadását, különböző tanfolyamok megtartását stb., mindez alapvetően és döntően megváltoztatta a vakok azelőtti nagyon sanyarú helyzetét. A vak középiskolások, és egyetemi hallgatók száma emelkedik, aránylag sokan tanulnak jogi fakultáson. Államunk támogatása természetesen zenei téren is érvényesül. Ma már nálunk is van kottakiadás, kiadtunk több, kisebb Bartók-művet, többek között a „Gyermekeknek”-et, Czövek „Zongora ábécé”-jét és még több hazai kiadványt tettünk át pontírásba. Havonta megjelenő Zenei Értesítő c. folyóiratunk is van. A zenei téren való elhelyezkedésben is nagy jóakaratot tapasztalunk állami szerveink részéről. Önmagamra is hivatkozhatom, de Szegeden és Miskolcon is van egy-egy szakiskolai tanár, továbbá néhány zeneiskolai státusz vidéken és Pesten. Mégis a vak zenészek kiképzése és elhelyezése minden más területtel ellentétben súlyos kárt szenvedett az utóbbi években a szakma ellenállása következtében. Sok esetben történt a zenei tanulmányok megszakítása, néha egész magas fokon a továbbtanulás lehetőségének megtagadása miatt, az elhelyezkedés nehézségei is megfélemlítik a tanulókat annyira, hogy már a vak ifjak között az a nézet uralkodik, hogy zenét tanulni nem érdemes, mert azzal nem lehet boldogulni. És nemcsak az ifjak között, a gyógypedagógusok is így vélekednek: ma, amikor a zenei általános iskolák száma állandóan szaporodik az országban, a Vakok Állami Intézetben az ének- és zeneórák számát súlyosan csökkentették.

Mi a helyzet a baráti államokban? Csehországban már több mint tíz éve működik a prágai zenei középiskola vakok számára, ahol kizárólag alapfokra képeznek zenetanárokat. Több mint 100 vak zenetanár működik cseh vidéki helyeken, munkájukat szeretik és igénylik. Lengyelországban, Krakóban van egy vakok zenei általános iskolája. Bulgáriában külön iskola nincs, de a vakok énekkara teljes létszámában, állami alkalmazásban működik. A Vakok és Csökkentlátók Szövetsége ez év tavaszán tanulmányúton járt a Szovjetunióban és ott sok értékes tapasztalat mellett azt az információt kapta, hogy most kezdenek hozzá a vakok zenei középiskolájának megvalósításához a cseh példa nyomán.

Lehet-e, hogy nálunk olyan magas az alsófokú tanítás színvonala, hogy erre vakok nem képesek? A muzikális vak ember számára még sokkal fontosabb a zene és a zenével való foglalkozás, mint az ugyanolyan muzikális ép érzékű ember számára.

Meggyőződésem, hogy a zene szeretetének átadásában, a zenei szépségek feltárásában, a zenei közönség nevelésében a vak muzsikusként különösen jó munkát végezhet. A zene, mint a harmonikus, kiegyensúlyozott, őszinte ember nevelőeszköze, a vak muzsikusként tolmácsolásában még hangsúlyozottabban érvényesülhet. Mindezzel nem azt akarom mondani, hogy növendékeinek felkészültsége szakmailag alacsonyabb

rendű lesz. Véleményem szerint a zenével való kapcsolat közvetlenségének megteremtése döntő, ebből származik végső fokon minden szakmai kiválóság is.

A cikk elején említett tárgyaláson a Művelődésügyi Minisztériumban az az egyöntetű nézet alakult ki, hogy egységes elbírálásban kell részesíteni a vak muzsikust látó kollégáival úgy a felvételi vizsgákon, mint az elhelyezés terén. Semmiféle megkülönböztetés sem kárára, sem a javára nem indokolt, mert ma már a vak ember előtt sokféle foglalkozás lehetősége nyílt meg, a vaksága ne legyen oka, de ne is gátolhassa meg abban, hogy muzsikus legyen.

IV.

[Ungár István: Arany-émlékezet \(pdf\)](#)

(Parlando 2022/3. szám)